

Aktuální členění první věty článků v tištěných médiích

Helena Pirnerová se ve své diplomové práci věnuje rozboru aktuálního členění prvních vět vybraných článků otištěných převážně v Mladé Frontě DNES a v Lidových novinách.

V teoretické části práce autorka stručně představuje základní přístupy k aktuálnímu členění v české lingvistice, vhodně přitom zmiňuje nejdůležitější koncepce v tomto směru. Z práce však není zcela jasné, ke kterému přístupu se následně přiklání při vlastním analytickém rozboru jazykového materiálu (představené koncepce se od sebe v mnohém liší, není úplně jasné, na základě čeho pak autorka určuje tematickou a rematickou část vět při vlastní analýze). Prosím autorku o vysvětlení.

Jako cíl práce si autorka mj. stanovuje: „[...] ukázat, jaké typy AČ se v textu vyskytují a především jaká jsou pravidla modifikace objektivního AČ na subjektivní. Dalšími otázkami [...] je, kdy a jak se zmíněná modifikace objevuje, zda ji ovlivňuje umístění na stránce (hlavní článek, krátký článek...) či rubrika a jaké jsou k tomu důvody, tedy například styl novin nebo stupňování významu.“ (s. 15) S vyčtenými cíli práce však ne zcela koresponduje použitá metodika a vyvozené závěry. Okolnosti „modifikace objektivního AČ na subjektivní“ nejsou ve vlastní analýze soustavně sledovány, stejně tak umístění článku na stránce ani rubrika, v níž se článek vyskytuje. Autorka tuto okolnost v závěru práce zdůvodňuje takto:

„Nepřihlíželi jsme k rubrikám či žánru článků, protože subjektivní slovosled se objevuje napříč celými novinami.“ (s. 94) I přesto, že uvedené věci nejsou v práci konzistentně zkoumány, jsou o nich vyvozeny závěry: „Častější je [subjektivní slovosled, K. R.] v krátkých zprávách, které jsou uvozeny krátkými titulky, ale nevyhýbá se ani hlavním článkům. [...] Co se rubriky týče, objevuje se subjektivní slovosled v domácím, zahraničním i sportovním zpravodajství. V případě sportu ale bývá nejčastější a také nejdůmyslněji vytvořený.“ (s. 94)

Z práce ne zcela jasně vyplývá, co konkrétně (resp. co všechno) v ní bylo sledováno. V kapitole 1.4. *Materiál* se uvádí: „Pracovali jsme se všemi jednoduchými větami (souvěti zařazena nejsou), které naznačovaly subjektivní slovosled.“ Ve vlastní analýze se však autorka zabývá i větami s objektivním slovosledem (srov. např. kapitolu 3.2 *Objektivní slovosled s jiným členem na počátku*). Proč? Jaké bylo kritérium pro výběr vět k analýze?

V kapitole 3.7 *Další nestandardní začátky* se dále objevují i věty, jejichž aktuální členění zkoumáno nebylo, autorka si všímá jejich „nestandardních začátků“: „Ve snaze o reportážní styl se v novinách místy objevuje také zvolání či přímá řeč. [...] Přísloví se na počátku článku objevuje tehdy, pokud se to významově hodí.“ (s. 93) Proč byly tyto věty do analytické části práce zařazeny?

Z práce není úplně jasné, jak rozsáhlý jazykový materiál byl analyzován a jakými postupy: „Každý příklad jsme nadále rozebrali, určili a vybrané z nich jsme použili ve vlastní práci. Celkem jsme v těchto výtiscích našli zhruba 200 až 300 příkladů (které nezačínaly podmětem), z nichž však nemůžeme všechny, jak uvidíme dále, označit za subjektivní slovosled. A naopak, i věty s podmětem na začátku jsme v určitých případech označili za věty se subjektivním slovosledem.“ (s. 20) V práci se neobjevuje žádná kvantitativní analýza – k čemu sloužily věty, které autorka analyzovala, ale do práce nezařadila? Kolik zařadila do analýzy vět, které podmětem začínaly?

V práci se objevuje lingvistický popis aktuálního členění vybraných vět, někdy se jeví jako méně propracovaný – srov. např.: „Při rozboru tohoto příkladu je nutno brát v úvahu také širší kontext, význam a zájem čtenáře. Z hlediska významu se čtenář, který používá tuto pastu, zřejmě zalekne a bude ho samozřejmě zajímat, kde se nebezpečná pasta objevila, a to i přesto, že je článek uvedený v zahraniční rubrice.“ (s. 71); „Podmět z titulku je v první větě

rozšířen o neshodný přívlastek, kterým je uvedení režiséra. Proto je rématem. Titulek navíc obsahuje i scénu, což rozbor zjednodušuje.“ (s. 81)

Další otázkou na autorku je, jak konkrétně při své práci postupovala. V kapitole 1.2 *Cíl práce* se píše, že v práci jde o to „[...] ukázat, jaké typy AČ se v textu vyskytují“ (s. 15). Zdá se, že v práci se bude na základě vlastní analýzy prvních vět článků z vybraných deníků popisovat jejich aktuální členění, že tedy lze očekávat postup od analýzy materiálu k vyvození obecných závěrů. Svědčí o tom např. i věta „*Věty typu uvedení na scénu se sice na počátku práce zdály nedůležité, v jejím průběhu však nabyly na významu [...]*.“ (s. 15) V kapitole 1.3 *Metodika práce* však předem vyděluje 4 skupiny „metodiky rozlišení vět“, podle nichž pak příkladové věty posuzuje. Na základě čeho byly tyto 4 skupiny předem stanoveny? V kapitole 1.4 *Materiál* autorka dále píše: „*Ve třech případech jsou výjimečně použity ukázky z internetových serverů novinky.cz, denik.cz a patria.cz, a to proto, že v novinách se podobné neobjevily.*“ (s. 20) Znamená to tedy, že autorka měla předem vytvořenou šablonu typů aktuálního členění prvních vět článků, kterou v diplomové práci vyplnila konkrétními příklady? Pokud ano, jak k této šabloně dospěla?

V kapitole 1 *Úvodem* se píše: „*Tato práce vzniká na základě ročníkové práce na stejné téma [...]*.“ (s. 11) Tato práce však není uvedena v kapitole 5 *Použitá literatura*. Co je do diplomové práce převzato z práce ročníkové a co je nové?

Na několika místech textu se objevují ne zcela přesná vyjádření, možná by je autorka chtěla ústně vysvětlit – srov. příklady: „*V češtině je slovosled proměnlivý [...]*.“ (s. 25); „*I takto, proměnou větných členů na jiné, je možné vytvořit titulek, který negativně neovlivňuje aktuální členění první věty.*“ (s. 65); „*Také v následující ukázce se titulek a první věta co do analýzy aktuálního členění nevyklučují.*“ (s. 65); „*[...] titulek a první věta [by se, K. R.] měly lišit, aby [...] nekomplikovaly určení tématu a rématu.*“ (s. 66)

Autorka nakonec v práci dochází k obecným závěrům – srov. např.: „*Závěrem tedy můžeme konstatovat, že v novinách najdeme mnoho příkladů prvních vět článků lišících se aktuálním členěním i jiné, které se snaží zapůsobit na čtenáře.*“ (s. 95)

V diplomové práci nejsou zcela konzistentně uváděny zdroje, z nichž se čerpá. *Mluvnice češtiny 3* (1987) je většinou citována jako *Mluvnice 3* (1987).

V práci se na několika místech objevují chyby v psaní čárky v souvětí (srov. např. s. 16, 31, 44, 45, 55, 67).

Rozsahem práce odpovídá požadavkům kladeným na diplomovou práci.

Je třeba dodat, že předložená diplomová práce se věnuje velmi zajímavému tématu – sledování aktuálního členění v publicistických textech, které mají v tomto ohledu svá specifika i konvence, jimž doposud v české lingvistice nebylo věnováno mnoho pozornosti.

Diplomovou práci Heleny Pirnerové doporučuji k obhajobě. Navrhuji hodnocení dobře – samozřejmě je důležité, jak autorka zareaguje na předložené otázky a komentáře v průběhu obhajoby.

PhDr. Kateřina Rysová